

ВСТУП

Історична регіоналістика Наддніпрянщини привертає все більшу увагу дослідників минувшини. Це й не дивно, адже з давнини значений великий регіон опинився на перехресті різних цивілізаційних впливів, що збагатило й ускладнило перебіг історичного процесу на наддніпрянських теренах. Зазначене породило чимало запитань, на які історики не знаходять простих, одновимірних відповідей, що диктує необхідність нового осмислення багатьох сюжетів нашої минувшини. Тому автори нового, дев'ятого випуску збірника наукових праць «Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті» сфокусували свою увагу саме на недостатньо розроблених сюжетах, що, сподіваємось, зацікавить наших читачів.

На відміну від попередніх випусків представлений збірник помітно розширив хронологічні межі, наслідком чого стало введення нового розділу «Проблеми давньої історії Наддніпрянщини». Ця частина збірника складається зі статті Г. М. Виноградова, в якій проаналізовано деякі етнокультурні процеси на теренах Наддніпрянщини впродовж початкового етапу Великого переселення народів. Зокрема, автор акцентує увагу на міграції германців з Південної Прибалтики до Північного Причорномор'я, розглядаючи процес у контексті дані германської дохристиянської міфології.

Другий розділ – «Наддніпрянська Україна XV – першої половини XIX ст.: аспекти військово-політичної та соціальної історії» – є традиційним для збірника. Ця частина видання представлена статтями Д. В. Шаталова та В. І. Сухового, які зробили спроби відповідно проаналізувати типи нападів козаків і татар на українському Степовому кордоні другої половини XV – першої половини XVII ст. та визначити статус жінки в українському шляхетському суспільстві другої половини XVI – початку XVII ст., а також статтею С. М. Каюк і А. С. Посунько, які розглянули запорозьке козацтво і гайдуків як військові прикордонні спільноти Фронтиру другої половини XVIII – першої половини XIX ст.

Більш насиченим матеріалом виявився третій розділ – «Наддніпрянщина другої половини XIX – початку XX ст.: проблеми суспільно-політичної історії». Ціла низка статей розділу стосується недостатньо досліджених сюжетів у галузі персоналістики. Так, у статті С. І. Світленка розглянуто вплив постаті Т. Г. Шевченка на життя й діяльність українського діяча Є. Х. Чикаленка, на розвиток процесу становлення української національної ідентичності. Розвідка Т. Ф. Литвинової та О. О. Січкара висвітлює постать діяча М. П. Позена в контексті підготовки селянської реформи 1861 р. Статтю Г. С. Антипенко присвячено формуванню світогляду українського народолобця О. Ф. Кістя-

ківського, а С. П. Маслюченко – постаті С. А. Подолинського в контексті українського інтелектуального середовища. О. В. Дяченко розглянуто діяльність О. Я. Кониського у Науковому товаристві ім. Тараса Шевченка. Розвідка А. І. Нікітенко осмислює питання про подружні ідеали у шлюбах діячів Київської Старої громади. В. В. Антипенко показав роль польського чинника у процесі введення земського самоврядування на Правобережжі в період кінця XIX – початку XX ст. Завершує розділ стаття А. М. Хоречко про участь дворян Катеринослава у громадсько-політичному житті початку XX ст.

У четвертому розділі збірника розглянуто соціально-економічні аспекти історії Наддніпрянщини XIX – початку XX ст. У цьому ракурсі представляють дослідницький інтерес наукові статті, зокрема, В. С. Бушина – про економічний розвиток та зміни типів функціональної належності повітових міст Катеринославської губернії з кінця XVIII до початку XX ст., Н. В. Венгер – про підприємницьку діяльність династії Гезе в Катеринославі, Н. М. Буланової – про видатного промисловця Придніпров'я І. І. Ясюковича, Н. М. Малиги і В. Д. Мирончука – про приватні банківські установи на Катеринославщині пореформеного періоду, А. Ф. Медведовської – про підприємницьку діяльність євреїв Нижньої Наддніпрянщини другої половини XIX – початку XX ст.

До п'ятого розділу – «Історико-краєзнавчі дослідження культурного життя Наддніпрянської України XIX – початку XX ст.» – увійшли статті С. Л. Прокопенка – про катеринославську гімназію доби 1871 р., Н. М. Кушлякової – про другу і третю школи харківського відділення Імператорського російського технічного товариства для робітників, Л. М. Лучки – про бібліотеку Сімейно-педагогічного гуртка як першого осередку дитячого читання у Катеринославі на початку XX ст., Л. В. Гриженко – про організацію дозвілля міського населення Катеринослава та його особливості (XIX – XX ст.), Г. В. Утешевої – про розваги катеринославців на межі XIX – XX ст., Н. М. Діанової – про протоієрея С. Серафимова як дослідника історії Південної України.

Завершує збірник шостий розділ, який стосується соціально-політичних аспектів історії Наддніпрянщини XX ст. У цій частині видання опубліковані розвідки Ю. С. Митрофаненка – про справу отамана Волинця, О. В. Бойка – про православну церкву Дніпропетровщини періоду голодомору 1932–1933 рр., В. О. Марченко – про колгоспне виробниче життя селян Наддніпрянщини у повоєнний період (1945 – початок 1950-х рр.), О. Ф. Нікілева – про стан торгівлі в українському селі в середині 1950-х–середині 1960-х рр., В. Г. Панченка – про легалізацію та діяльність ОУН в Україні періоду 1990-х рр.

Як бачимо, статті збірника розкривають малодосліджені аспекти військово-політичної, соціальної, соціально-економічної, суспільно-

політичної та культурної історії Наддніпрянщині від I тис. н. е. і до кінця XX ст. Чимало уваги автори видання приділили розкриттю життя й діяльності знакових персоналій регіону, показу деяких важливих процесів, явищ у минувщині Наддніпрянської України. Гадаю, що збірник зацікавить не тільки науково-педагогічних працівників вищої школи, науковців академічних установ, учителів історії, а й студентську та учнівську молодь, краєзнавців, усіх тих, хто вивчає минуле Наддніпрянщини.

*Відповідальний редактор, д-р іст. наук,
проф. С. І. Світленко*